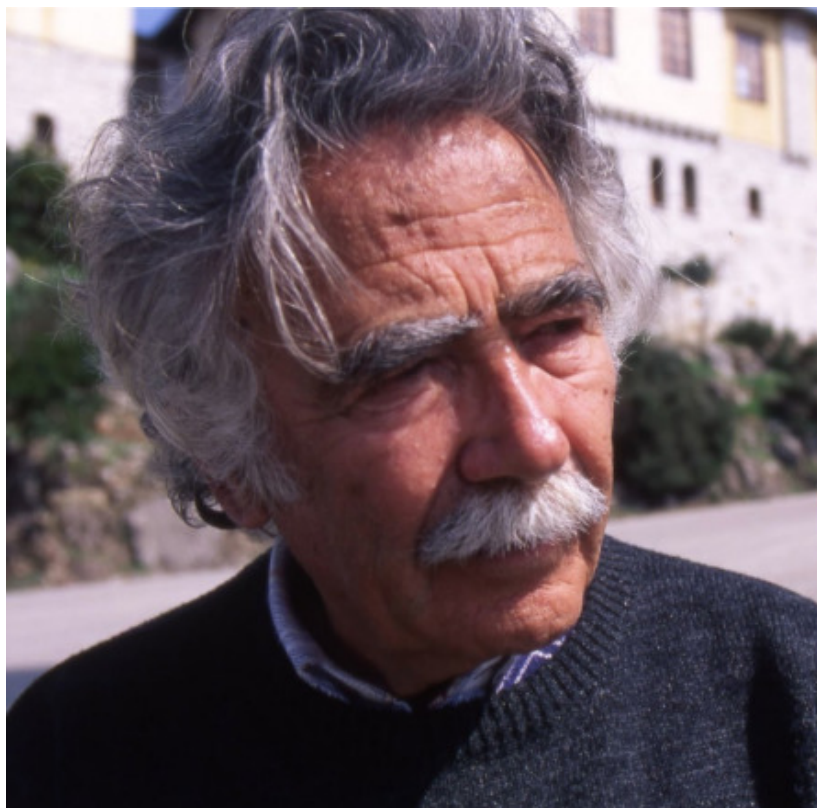
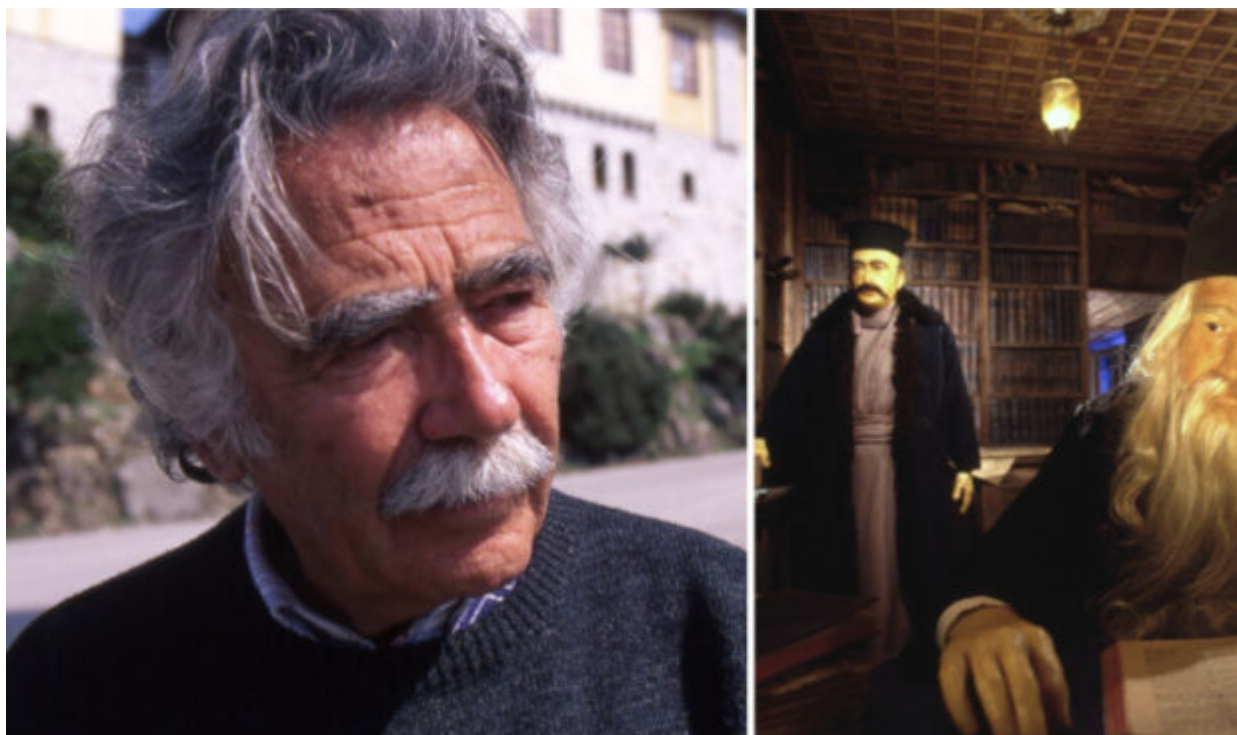

20 Φεβρουαρίου 2019

Πάυλος Βρέλλης: Ο Έλληνας που έφτιαξε με τα χέρια του την ιστορία της χώρας μας σε κέρινα ομοιώματα

/ [Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός](#) / [Θεολογία και Ζωή](#)

Σαν να το θέλησε λες η μοίρα, ο άνθρωπος που θα αναβίωνε με κερί και τέχνη ζηλευτή τον αγώνα του έθνους μας το 1821 γεννήθηκε ανήμερα της επετείου της εθνικής μας παλιγγενεσίας, 25η του Μαρτίου.

Κι έτσι σήμερα, λίγα χιλιόμετρα έξω από τα Γιάννενα, μας περιμένει μια αξέχαστη περιπλάνηση στη νεοελληνική ιστορία μέσα από τα κέρινα ομοιώματα του Παύλου Βρέλλη, ένα έργο ζωής για τον ίδιο και μια εμπειρία μνήμης για τον επισκέπτη.

Ο γλύπτης Βρέλλης αναπαρέστησε τις μεγάλες στιγμές του τόπου μας υπενθυμίζοντας τις μορφές που σημάδεψαν τους αγώνες μας, αφήνοντάς μας να μένουμε με το στόμα ανοιχτό μπροστά στα κέρινα ομοιώματά του.

Για τον ίδιο βέβαια μόνο ρόδινη δεν ήταν η όλη περιπέτειά του, καθώς εργάστηκε κάτω από αντίξοες συνθήκες για να στήσει αυτό το μουσείο-στολίδι λαογραφίας, χτίζοντάς το κυριολεκτικά με τα χέρια του. Δεν ήταν μόνο το πάθος και το μεράκι του, ήταν και η έμφαση που ήθελε να δώσει στην ακρίβεια των αναπαραστάσεών του, σεβόμενος την πραγματική ιστορία.

Ο Βρέλλης, απόφοιτος του τμήματος Γλυπτικής της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών, ήταν στα 60 του και συνταξιούχος γυμνασιάρχης το 1983 όταν αγόρασε μια άγονη έκταση 17 στρεμμάτων στο Μπιζάνι των Ιωαννίνων με το εφάπαξ επίδομα που πήρε από το ελληνικό Δημόσιο, κι αυτό για να δώσει υπόσταση στο όνειρο της ζωής του.

Τα επόμενα 13 χρόνια θα τα περνούσε δουλεύοντας ακατάπαυστα διαμορφώνοντας τόσο τον εξωτερικό όσο και τον εσωτερικό χώρο του μουσείου του, σχεδιάζοντας και χτίζοντάς το από την αρχή για να μοιάζει με αυθεντικό ηπειρώτικο οικοδόμημα του 18ου αιώνα. Δεν ήταν έτσι μόνο γλύπτης, καθώς λειτούργησε αναγκαστικά ως αρχιτέκτονας, ζωγράφος, ενδυματολόγος, λαογράφος, μιας και όλα μόνος του τα έκανε!

Η συγκέντρωση του ιστορικού και λαογραφικού υλικού για τα θέματα των κέρινων ομοιωμάτων του ήταν μια διαχρονική εξάλλου αναζήτηση για τον Παύλο Βρέλλη, μια κοπιώδης εργασία που κράτησε περισσότερο από τρεις δεκαετίες ενδελεχούς μελέτης. «Ευχαριστώ αυτούς που κράτησαν τη Θρησκεία μου, τη Γλώσσα μου και την Εθνικότητά μου, για να είμαι Χριστιανός και να λέγομαι Έλληνας. Η αγάπη και η λατρεία που είχα, από μικρό παιδί, στους ήρωες της προεπανάστασης και της επανάστασης του 1821, έγινε αγάπη και θαυμασμός για τους μετέπειτα ήρωες. Αυτοί σφάχτηκαν, κρεμάστηκαν, γδάρθηκαν, ταπεινώθηκαν, για να κερδίσουμε εμείς σήμερα τον τόπο τούτο ελεύθερο, χωρίς σκλαβιά», γράφει τον χειμώνα του 1994/5 στο συνοδευτικό υπόμνημα του μουσείου του, για να συνεχίσει:

«Αυτός ο μικρός λαός της γης, έδειξε την ανδρεία του σε όλες τις εποχές. Αντικατέστησε το δόρυ με το καριοφίλι ή το σύγχρονο όπλο και βροντοφώναξε προς όλους τους λαούς της γης, “η Ελλάδα ποτέ δεν πεθαίνει”. Σα φόρο τιμής, αγάπης και πίστης, στους ανώνυμους και επώνυμους ήρωές μας, έφτιαξα τούτο το Μουσείο Ελληνικής Ιστορίας με κέρινα ομοιώματα, στο χωριό Μπιζάνι Ιωαννίνων».

Τελειώνοντας, αποκαλύπτει τον σκοπό του: «Θέλω να κάνω Ιστορική Αγωγή, μνήμη Ιερή όλων των ηρωικών μορφών και γεγονότων που έζησαν μέσα μου. Οι συνθέσεις είναι όλες δικές μου. Δούλεψα, όχι μόνο με βάση τη βιβλιογραφία που συγκέντρωσα (για ιστορικά και λαογραφικά στοιχεία), αλλά και τις πληροφορίες - στοιχεία- που πήρα από τα μέρη που περπάτησα, γνώρισα, φωτογράφησα και σχεδίασα επί χρόνια».

Ο Βρέλλης αναβίωσε σπουδαία ιστορικά γεγονότα της Ελλάδας σε φυσικό μέγεθος μέσα στο μουσείο του, μπλέκοντας κέρινες μορφές και πραγματικούς χώρους σε ένα συνεκτικό όλον που μυρίζει ελληνική ιστορία από άκρη σε άκρη και μας κάνει

να βιώσουμε τα περασμένα γεγονότα σαν να είμασταν πράγματι εκεί.

Και η αλήθεια είναι πως ενώ τη ματιά κλέβει η Επανάσταση του 1821 και οι πολεμικές περιπέτειες του τόπου μας κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, τα εκθέματα του Βρέλλη περιλαμβάνουν μορφές και αναφορές από την περίοδο των αρχαιοελληνικών χρόνων ως και την Κυρά της Ρω (1982)!

Ο μεγάλος αυτός «ξεναγός» της νεοελληνικής ιστορίας έφυγε από κοντά μας τον Ιούλιο του 2010, όταν και θυμήθηκαν ξαφνικά όλοι πως τόσο η πολιτεία όσο και η Ακαδημία Αθηνών είχαν παραλείψει να τον τιμήσουν...

Πρώτα χρόνια

Ο Παύλος Βρέλλης γεννιέται την 25η Μαρτίου 1923 στα Γιάννενα, για να δει τη ζωή να του δείχνει από μικρό το σκληρό της πρόσωπο: στα 4 ορφανεύει από μητέρα και στα 13 από πατέρα. Αποκούμπι βρίσκει στη θεία του (αδερφή της μητέρας του), Σοφία Παραμυθιώτη, η οποία τον παίρνει υπό την προστασία της μεγαλώνοντας και σπουδάζοντάς τον. Δασκάλα μάλιστα η ίδια και πνεύμα φωτισμένο, θα αφήσει στο παιδί παρακαταθήκη την αγάπη για τις τέχνες και τα γράμματα.

Ο Παύλος την ανταμείβει δείχνοντας από μικρός την καλλιτεχνική του ιδιοσυστασία. Πριν καλά καλά καταλάβει τον εαυτό του, ζωγραφίζει και σμιλεύει στο ξύλο ή την πέτρα αγαπημένους του ήρωες. Οι δυσκολίες όμως είναι και πάλι εδώ: έφηβος πια, πέφτει στα χέρια του γερμανού κατακτητή, ο οποίος καθ' όλη την περίοδο της Κατοχής τον βάζει με άλλα Γιαννιωτόπουλα να καθαρίζουν απομεινάρια πολεμικού υλικού που δεν είχε εκραγεί. Ζώντας τώρα ως μελλοθάνατος, σκαλίζει στη φυλακή το ξύλο και αποτυπώνει τις μορφές των συγκρατούμενων του, παιδιών που θα χάνονταν δηλαδή την επομένη, καθώς ζούσαν καθημερινά με τον κίνδυνο του θανάτου.

Μετά την απελευθέρωση το 1945, γίνεται δεκτός στη Ζωσιμαία Παιδαγωγική Ακαδημία, από την οποία αποφοιτά το 1947, έχοντας μέχρι τότε λατρέψει τη γλυπτική. Πριν μπει μάλιστα στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών (ΑΣΚΤ), στα 24 του τώρα, φιλοτεχνεί μια σειρά προτομών στρατηγών και μητροπολιτών που θα του φέρουν μια πρώτη φήμη στον χώρο της τέχνης.

Αυτοδίδακτος γλύπτης και χαράκτης, παρουσιάζει μερικά έργα του και το 1949 γίνεται δεκτός στην ΑΣΚΤ, στο Τμήμα Γλυπτικής. Τα χαρακτηριστικά, γλυπτά και σκίτσα του λαμβάνουν εγκωμιαστικές κριτικές, την ίδια ώρα που ο Παύλος ασχολείται με πολλά και διάφορα: παρακολουθεί μαθήματα βυζαντινής μουσικής και ορθοφωνίας και είναι ταυτοχρόνως αθλητής του άλματος επί κοντώ, παίρνοντας μάλιστα

πολλές διακρίσεις και πρωτιές (όπως στα «Άκτια» το 1950 και τα «Δωδωναία» την ίδια χρονιά).

Ο Βρέλλης αποφοιτά από την ΑΣΚΤ το 1954, έπειτα από ένα διάλειμμα για να υπηρετήσει τη στρατιωτική του θητεία, δεν σταματά ωστόσο τη μαθητεία του. Σύντομα θα βρεθεί στη Φλωρεντία για να μάθει χαλκογλυπτική και στη Ραβέννα αμέσως μετά, για να διδαχθεί ψηφοθετική. Παράλληλα, ταξιδεύει πολύ για να έρθει σε επαφή με το πνεύμα και την τέχνη των μεγάλων δασκάλων που θαυμάζει. Επιστρέφει τελικά στην Ελλάδα για να δουλέψει σε έργα συντήρησης του Βράχου της Ακρόπολης και περνά άλλα τρία χρόνια στο Αρχαιολογικό Μουσείο, στο οποίο δημιουργεί το Τμήμα Αναπαραγωγής Κλασικών Αρχαιοτήτων.

Δεν ξεχνά βέβαια ποτέ πως είναι παιδαγωγός και βάζει σκοπό να αλλάξει την εκπαίδευση του τόπου του. Καταρτίζει λοιπόν ένα νέο πρόγραμμα μαθημάτων βασισμένο σε εκσυγχρονισμένες παιδαγωγικές μεθόδους, το οποίο εφαρμόζεται πράγματι στο Τζάνειο Πειραματικό Γυμνάσιο του Πειραιά, καθηγητής του οποίου υπήρξε εξάλλου για χρόνια.

Η πολυσχιδής εκπαιδευτική του δράση θα τον φέρει ακόμα και ξεναγό σε αρχαιολογικούς χώρους και ιστορικά σημεία του τόπου μας, καθώς γι' αυτόν η παιδεία είναι ένα πολύπλευρο φαινόμενο. Αρχαία Ολυμπία, Μιστράς, Δελφοί, Αρχαία Δωδώνη κ.ά. γίνονται έτσι κτήμα του. Το 1962 θα παντρευτεί την εδώ και χρόνια αγαπημένη του Μαρία Γιαννίση, επιστρέφοντας τελικά στα Γιάννενα...

Ένας γλύπτης στην επαρχία του 1960

Η ζωή του καλλιτέχνη στην ελληνική περιφέρεια αποδεικνύεται ωστόσο δυσκολότερη απ' ό,τι περιμένει. Αναλαμβάνει μερικές παραγγελίες για προτομές και ηρώα, αλλά ως εκεί. Παίρνει μέρος σε μερικές ομαδικές εκθέσεις γλυπτικής ανά την Ελλάδα και περιοδεύει σε όλη την Ήπειρο για να δώσει διαλέξεις. Αλλά και για να μελετήσει φυσικά από πρώτο χέρι τη λαϊκή τέχνη της ιδιαίτερης πατρίδας του.

Η κύρια απασχόλησή του είναι όμως καθηγητής Τεχνικών σε γυμνάσια και λύκεια των Ιωαννίνων. Παράλληλα, λειτουργεί για πολλά χρόνια και μια σχολή προετοιμασίας υποψηφίων για την Καλών Τεχνών, διδάσκοντας γραμμικό και ελεύθερο σχέδιο. Την ίδια εποχή, αποκτά και τα δυο παιδιά του.

Αυτόν τον καιρό θα τον ανακαλύψει και το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, στο οποίο θα διδάξει για μια επταετία ιστορίας της τέχνης. Μέχρι τότε βέβαια έχει θέσει, έστω και εν σπέρματι, το μακρόπνοο όραμά του...

Η δημιουργία του Μουσείου Βρέλλη

Το 1975, στο πλαίσιο των παιδαγωγικών του καθηκόντων στο σχολείο, παρουσιάζει αυτό που έμελλε να γίνει το πρώτο έκθεμα του μουσείου του, το περιβόητο «Κρυφό Σχολειό». Ο Βρέλλης πήρε έναν χώρο και τον μεταμόρφωσε στο κρυφό σχολειό της Τουρκοκρατίας, φιλοτεχνώντας τις πρώτες ανθρώπινες μορφές του από κερί. Και σαν γλύπτης που είναι, δημιουργεί πρώτα μοντέλα από πηλό, κατόπιν γύψινα εκμαγεία και στο τέλος τις κέρινες δημιουργίες του.

Οι πρώτες κριτικές για το έργο του είναι διθυραμβικές! Η συνέχεια θα φέρει στο μουσείο του κατά τα επόμενα χρόνια περισσότερους από 8 εκατ. επισκέπτες. Ο Βρέλλης ήταν ταυτοχρόνως και ποιητής, αν και αρχικά εμφανίζεται διστακτικός να δημοσιεύσει τις δημιουργίες του. Τελικά θα δουν το φως της έκδοσης οι συλλογές του «Θύμησες» (1969), «Φόρμες» (1972), «Σίδερα, Πέτρες και Λουλούδια» (1975), «Ήταν και Είναι» (1982) και «Λαμαρίνες και Παράνομοι» (1982).

Επιστρέφοντας στο έργο της ζωής του, μέχρι το 1981 έχει ήδη προσθέσει κι άλλα κέρινα ομοιώματα, διαμορφώνοντας ταυτοχρόνως και τις θεματικές αίθουσες που τα στεγάζουν. Ο χώρος είναι όμως πολύ μικρός για να στεγάσει τα έργα που έχει στα σκαριά. Το 1983 συνταξιοδοτείται ως γυμνασιάρχης και αποφασίζει να συγκεντρώσει το σύνολο των δυνάμεών του όχι στην αποστρατεία του, αλλά σε κάτι που θα άφηνε βαριά κληρονομιά στον τόπο μας!

Ο εξηντάχρονος πλέον Βρέλλης αγοράζει με το εφάπαξ επίδομά του έναν χώρο 17 στρεμμάτων στο χωριό Μπιζάνι, λίγο έξω από τα Γιάννενα. Και βάζει μπροστά το μουσείο του. Χαράζει δρόμους και πλατείες στο στέρφο οικόπεδο, διαμορφώνοντας τον περιβάλλοντα χώρο με σεβασμό στο τοπικό στοιχείο των Ιωαννίνων, το οποίο ξέρει εξάλλου καλά από τις περιηγήσεις του σε κάθε γωνιά της Ηπείρου.

Όσο για το κτίριο που θα φιλοξενήσει τα κέρινα όνειρά του, του δίνει τη μορφή της «αστικής φρουριακής αρχιτεκτονικής της ενδοχώρας της Ηπείρου κατά τον 18ο αιώνα», όπως μας λέει, φιλοτεχνώντας το με απόλυτο σεβασμό στην παράδοση. «Το Φλεβάρη του 1983, αγόρασα στο χωριό Μπιζάνι 17 στρέμματα γης, για να φτιάξω αυτό το Μουσείο. Ήμουνα τότε 60 χρονών. Μέτρησα την αντοχή μου και την ανοχή μου. Αυτά που βρήκα ήταν βράχια, ανώμαλο έδαφος με μεγάλες κλίσεις (πουθενά οριζόντια επιφάνεια), λίγες ασφάκες και πουρνάρια 'δω και 'κει και δυο μικρές γκορτσιές. Πουθενά δρόμος ή μονοπάτι δεν υπήρχε», εξομολογείται ο ίδιος για τις απαρχές του μουσείου του.

Το κυρίως κτίριο το διαιρεί σε ανάλογα επίπεδα («παράλληλα», «συνάλληλα» και «διάλληλα») φτιάχνοντας έναν χώρο το λιγότερο μοναδικό. Αποδεσμευμένος από τη συνήθη χωροταξία ενός μουσείου, συνθέτει ποικίλα σκηνικά που θα στεγάσουν σε πλήρη αρμονία τα ομοιώματά του. Τα οποία είναι όλα τους παρμένα από την ελληνική ιστορία.

Στο τιτάνιο αυτό έργο του αρχιτέκτονα και χτίστη τώρα στέκονται παραστάτες φίλοι και μαθητές του, που έχουν απαρτίσει τον σύλλογο «Φίλοι του Μουσείου Παύλου Βρέλλη». Η ελληνική πολιτεία ανακάλυψε το μουσείο του μόνο στα τελειώματά του, όταν η υπουργός Πολιτισμού Μελίνα Μερκούρη και ο υπουργός Οικονομικών Αλέξανδρος Παπαδόπουλος τον στηρίζουν οικονομικά, καθώς τα έξοδα είναι δυσανάλογα για την τσέπη του.

Το ξεχωριστό μουσείο του Παύλου Βρέλλη αρχίζει να δέχεται επισκέπτες στα τέλη Ιουλίου του 1995 και τα σχόλια που εισπράττει ο καλλιτέχνης είναι εγκωμιαστικά. Ο ίδιος περιορίζεται απλώς να πει πως «πλούσιος δεν είναι αυτός που έχει χρήματα, αλλά αυτός που προσφέρει. Και εγώ είμαι πλούσιος, γιατί κατάφερα και πρόσφερα στον Έλληνα τούτο το έργο».

Τα κέρινα ομοιώματά του περιλαμβάνουν το «Κρυφό Σχολειό», το οποίο έφτιαξε «σα φόρο Τιμής σε όσους κράτησαν τη γλώσσα και την Εθνική μας ταυτότητα, στους σκοτεινούς πρώτους χρόνους της Τουρκοκρατίας», έχοντας δουλέψει τα πρόσωπά του «στο εργαστήρι μου στην Αθήνα και στα Γιάννενα» ήδη από το 1954-55.

Τα έργα της προεπαναστατικής περιόδου απαρτίζουν ακόμα η «Φιλική Εταιρία», οι «Ηπειρώτες Ευεργέτες», που «έχουν ανθρωπιστική και εθνική συνείδηση και δράση μεγάλη», οι «Δάσκαλοι του Γένους», ο «Σκλαβωμένος Ελληνισμός στις Φυλακές», η «Ανατίναξη στο Κούγκι», οι «Κλέφτες και Αρματολοί», η «Σφαγή του Αλή-πασά» κ.ά.

Κάτω από τη γενική κατηγορία «Εκθέματα Επανάστασης», συναντάμε κέρινες δημιουργίες όπως τους «Πολεμιστές του 1821», αλλά και τα ομοιώματα του Μακρυγιάννη, του Κολοκοτρώνη, του Κανάρη, του Νικηταρά κ.ά. Ξεχωριστή θέση κατέχει τόσο στη ζωή του όσο και το έργο του η ταραγμένη εποχή της γερμανικής Κατοχής, την οποία αναπτύσσει σε έργα-σταθμούς της δουλειάς του, όπως οι «Πικρές θύμησες 1940-1941», το «Γράμμα από το Αλβανικό Μέτωπο», οι «Γυναίκες της Πίνδου», το «Στρατηγείο του 1940 στη Σπηλιά του Καλπακίου», το «Ρούπελ», η «Μάχη της Κρήτης» κ.ά.

Το μεγαλόπνοο όραμα του Παύλου Βρέλλη δεν εξαντλείται στην Επανάσταση του 1821 και το Έπος του 1940, καθώς η σμίλη του μας χάρισε κέρινα αριστουργήματα και για άλλες περιόδους του ελληνισμού, από την «Αναφορά στην Αρχαία Ελλάδα» και την «Αναφορά στο Βυζάντιο» μέχρι τη «Μικρά Ασία», την «Κύπρο» και την «Κυρά της Ρω».

Για το εξέχουσας καλλιτεχνικής, ιστορικής και λαογραφικής αξίας έργο του τιμήθηκε από πολιτιστικούς συλλόγους και πνευματικούς θεσμούς, όπως την Πανεπειρωτική Συνομοσπονδία Ελλάδας (1981), την Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία Ελλάδας (1982), την Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων (1991), τον Δήμο Ιωαννιτών (1992), το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων (1992), το ΤΕΙ Άρτας (2001) και την Εταιρεία Λογοτεχνών και Συγγραφέων Ηπείρου (2008)...

Το τέλος

Άλλα έργα του γλύπτη, ζωγράφου και χαράκτη Παύλου Βρέλλη κοσμούν ιδιωτικές συλλογές της Ελλάδας και του εξωτερικού, την ίδια ώρα που συλλογές του εκτίθενται και στην Πινακοθήκη Ιωαννίνων, ενώ κάποια έργα από πέτρα και μάρμαρο στολίζουν την ηπειρώτικη γη.

Κάποιοι έχουν υποδείξει με νόημα την εκκωφαντική σιγή που τήρησε απέναντί του η ελληνική πολιτεία και οι μεγάλοι φορείς του τόπου μας, αναζητώντας μια βράβευση για τον μεγάλο αυτό Έλληνα που δεν ήρθε ποτέ.

Ο Βρέλλης είχε ωστόσο όλους τους Έλληνες και ξένους επισκέπτες του μουσείου του να τον τιμούν, με το έργο του να διαδίδεται μάλιστα περισσότερο από στόμα

σε στόμα παρά από επίσημους φορείς και δημοσιεύματα του Τύπου.

Ένα έργο ανυπολόγιστης φυσικά εθνικής και καλλιτεχνικής αξίας που άφησε κληρονομιά σε όλο τον ελληνικό λαό. Ως μεγάλος δημιουργός αλλά και εξίσου μεγάλος παιδαγωγός έφυγε ο Παύλος Βρέλλης από τον κόσμο στις 23 Ιουλίου 2010, πηγαίνοντας πιθανότατα να συναντήσει όλους εκείνους τους ήρωες, αγίους αλλά και καθημερινούς ανθρώπους που τόσο θαύμασε και ύμνησε με το κερί του...

Πηγή: newsbeast.gr